

De Havik *Accipiter gentilis* in en om Amsterdam

Nirk Zijlmans

Op een mooie zomeravond in 1993 maakte ik een wandeling over de Diemerzeedijk net even buiten Amsterdam, om te genieten van de nazang van de zomervogels die als een warme deken over het gebied hing. Het avondconcert werd plotseling verstoord door een klaaglijk, melancholiek "klijjèëh", dat herhaaldelijk vanuit een hoog opgaand wilgenbos ten gehore werd gegeven.

De eerste gedachte ging onmiddellijk uit naar de roep van een roofvogel en ik besloot op een strategische plaats af te wachten wat er verder zou gebeuren. Niet lang daarna vloog een volwassen Havik met prooi (konijn) het wilgenbos in en het bedelgeroep verstomde. Deze ongewone situatie was een uitnodiging voor verdere inspectie en bij benadering van de plek ontdekte ik in de bomen twee jonge Haviken, waarvan het grootste exemplaar de buit had weten te bemachtigen. Ik was stomverbaasd. Een solitaire Havik is niet ongewoon in de omgeving van Amsterdam, maar hier moest sprake zijn van een broedgeval met uitgevlogen jongen!

Het is bekend dat de dichtstbijzijnde broedgebieden in de omgeving van het Naardermeer en de Vechtplassen liggen, maar van een broedgeval zó dichtbij Amsterdam had ik nooit gehoord. Maar waarom eigenlijk niet? Gunstige biotoopontwikkeling, een groot voedselaanbod en meer dan twintig broedparen in Het Gooi en Vechtplassengebied maken het aannemelijk dat verspreiding plaats zal vinden naar relatief gunstige gebieden in de omgeving van Amsterdam.

Enige tijd later werd me duidelijk dat dit ook daadwerkelijk was gebeurd. Het havikenpaar van de Diemerzeedijk had in 1992 ook al succesvol gebroed, waarbij drie jongen waren uitgevlogen. Mijn eerste confrontatie met de Havik rond Amsterdam in 1993 betrof een broedgeval met eveneens drie uitgevlogen jongen. Bovendien wordt de Havik op deze gifbelt al sinds 1985 in de herfst- en wintermaanden waargenomen.

Na de ervaring van 1993 bood het daaropvolgende jaar mij de gelegenheid zelf de broedcyclus van vermoedelijk hetzelfde havikpaar vanaf de balts in maart tot en met het uitvliegen van de jongen in juli te volgen. Door determinatie van borstveer en staartpen kon worden vastgesteld dat het om volwassen exemplaren gaat, waarbij het vrouwtje in ieder geval twee jaar of ouder (3K+) is (R.G. Bijlsma).

Deze keer vlogen er twee jongen uit. Verschil in grootte doet vermoeden dat het om een mannetje en een vrouwtje ging. Het mannetje is kort na het uitvliegen niet meer waargenomen in het gebied. Terwijl de balts van het

Nestjonge Havik, Diemerzeedijk (Nirk Zijlmans)

ouderpaar in voorjaar 1995 al weer is begonnen, vliegt het uitgevlogen vrouwtje van vorig jaar nog steeds rond in het ouder-territorium. Het zou interessant zijn erachter te komen waar deze zich uiteindelijk zal gaan vestigen.

Naast bovengenoemde gifbelt bezitten we er net even buiten Amsterdam nog één: de Volgermeerpolder. Ook hier broedde een Havik in drie opeenvolgende jaren: 1991, 1992 en 1993. Ondanks de nauwkeurige oplettendheid van een aantal waarnemers zijn hier nooit uitgevlogen jongen gezien. Het meest interessante broedgeval betreft een locatie midden in de stad bij de kruising Van Nijenrodeweg en de Europaboulevard in Buitenveldert. Hier broedde een havikpaar in 1986, 1987 en 1988 in een ruig begroeid, ontoegankelijk bosje. De waarnemingen werden gedaan vanuit een woning met goed zicht op dit lange, smalle parkje. Het precieze aantal uitgevlogen jongen kon niet met zekerheid worden vastgesteld, maar bedroeg in 1986 in ieder geval één, in 1987 twee en in 1988 weer één. Door vernietiging van het gebied is deze broedplaats verloren gegaan.

Ook het gebied ten noorden van Amsterdam lijkt door de Havik in bezit te zijn genomen. Het voor de Havik relatief ongunstige leefgebied in de vorm van open weidelandschap, afgewisseld met verspreid staande broedbosjes in een waterrijk natuureservaat als het Ilperveld, waren blijkbaar toch genoeg voor definitieve vestiging. Een geschikt nestbos op een door water afgeslo-

ten gebied in combinatie met een groot prooideraanbod zijn hier waarschijnlijk van doorslaggevende betekenis geweest. Reeds in 1990 en 1991 werden volwassen Haviken waargenomen, maar tot broeden kwam het niet. In 1992 was het echter wel raak. In dat jaar werd succesvol gebroed, waarbij één jong uitvloog. De twee daaropvolgende jaren gaven hetzelfde beeld te zien, met in 1993 waarschijnlijk twee uitgevlogen jongen en in 1994 in ieder geval één. Een blik op de prooijlijst laat zien dat, naast het gewone hoofdvoedsel in het broedseizoen, ook incidenteel prooiresten van typische weidevogels als Tureluur en Kemphaan werden gevonden (N. Dekker).

Een vijfde geval betreft een nestplaats op een meer geïsoleerde landtong ten oosten van het Peneiland in het IJmeer. Naast een vermoedelijk broedgeval op het Peneiland zelf gaat het hier om een succesvolle broedplaats sinds 1986. Nadere gegevens over uitgevlogen jongen ontbreken.

Een vrijwel zeker bewoond nest tenslotte werd gelocaliseerd ten oosten van het Amsterdam-Rijnkanaal bij eendekooi "Kooilust" in 1993. Vervolgonderzoek kon echter niet plaatsvinden omdat ook deze locatie door biotoopverniëting voorgoed verloren is gegaan.

Voor wat betreft het toekomstperspectief kunnen de volgende voorzichtige conclusies worden getrokken. Voor de broedgevallen op de gifbelten Diemerzeedijk en de Volgermeerpolder geldt dat broedsucces op de lange termijn als enigszins twijfelachtig kan worden bestempeld. Hoge concentraties gifstoffen in de lever van een prooidier als het konijn kunnen nu of in de toekomst een negatief effect hebben op de gezondheid van zowel ouders als jongen. Ondanks het wisselende succes van de overige broedgevallen en de vernietiging van leefgebied op de locaties Buitenveldert en Kooilust lijkt de groei er toch in te zitten. De Amsterdamse situatie van de Havik lijkt relatief gunstig af te steken bij de landelijke trend, waarbij de havikenstand zich sinds het midden van de jaren tachtig heeft gestabiliseerd op 1700-2000 broedparen (R.G. Bijlsma).

Na onderzoek van het aantal broedgevallen in de periode 1984-94 lijkt het niet ondenkbaar dat verspreiding mogelijk is naar geschikte gebieden als het groengebied Amstelland, geïsoleerde bosjes bij het Amsterdam-Rijnkanaal en rustige delen van het Amsterdamse Bos. In laatstgenoemde boswachterij worden al jarenlang jagende volwassen Haviken waargenomen, maar een broedgeval werd nog niet geconstateerd. Wel zijn in augustus van het vorig jaar enige tijd twee volwassen vogels met drie jongen gezien, die waarschijnlijk vanuit een zéér nabijgelegen broedgebied kwamen. Ook de verspreide bosgebieden bij Spaarnwoude komen in aanmerking. In het nabijgelegen Westelijk Havengebied werd op de aldaar massaal foeragerende Houtduiven regelmatig gejaagd door een volwassen Havik.

De soort is, uitgaande van bovengenoemde broedgevallen, nog steeds zeer schaars, maar het lijkt redelijk te veronderstellen dat de Havik definitief bezit heeft genomen van Amsterdam en omstreken.

Gegevens over verspreiding en broedgevallen werden verstrekt door Martin Melchers (Amsterdam, 1995), over het broedgeval van het Ilperveld door Nico Dekker (Stichting Het Noordhollands Landschap, Landsmeer, 1995) en door Remco Daalder over het Amsterdamse Bos (1995). Waarvoor mijn dank.

Summary: Goshawks *Accipiter gentilis* breeding in and near Amsterdam

A survey of breeding attempts of Goshawks in and near the city of Amsterdam was made. The nearest regular breeding areas are found in Het Gooi and in the marshes of Naardermeer and Vechtplassen, 10-15 km SW of Amsterdam. Breeding was confirmed in Buitenveldert (Amsterdam) in 1986-88 (at least 1, 2 and 1 fledglings, respectively), Peneiland in the IJmeer since 1986 (breeding success not quantified), Volgermeerpolder in 1991-93 (not successful), Ilperveld in 1992-94 (at least 1, 2 and 1 fledglings respectively), Diemerzeedijk in 1992-94 (3, 3 and 2 fledglings respectively) and Kooilust east of the Amsterdam-Rijn canal in 1993 (unknown number of fledglings). Since then, two of these breeding sites were lost due to habitat destruction (Buitenveldert and Kooilust). The present breeding attempts are consistent with the spread of Goshawks to suburbs and farmland in the western part of The Netherlands.

Adres: Magnoliastraat 11, 1031 VD Amsterdam

